

Ян Чен Система економічного забезпечення діяльності бібліотек КНР. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. – Міністерство культури та інформаційної політики України, Харківська державна академія культури, Харків, 2020.

Дисертаційну роботу присвячено розробленню теоретико-методичних та організаційних засад формування системи збалансованого економічного забезпечення діяльності бібліотек КНР. Доведено необхідність збалансованого економічного забезпечення діяльності бібліотек КНР через посилення їх мережевої корпоративної співпраці як основи раціонального розподілу та використання ресурсної та інфраструктурної підсистем бібліотечної галузі.

Обґрунтовано, що система економічного забезпечення діяльності бібліотек — це сукупність їх економічних ресурсів та організаційно-управлінської інфраструктури, взаємопов'язаних процесами реалізації функцій бібліотечного виробництва. Ресурсну складову утворюють такі види економічних ресурсів: матеріально-технічні, які виконують в системі інструментально-експлуативну функцію; кадрові, що виконують організаційно-управлінську функцію; фінансові, яким притаманна саппортна («підтримуюча») функція; документно-інформаційні, що виконують базисну функцію, забезпечуючи сенс та зміст усіх напрямів бібліотечного виробництва. Внутрішньосистемні зв'язки між усіма компонентами системи забезпечує інфраструктурна складова, ключові функції якої — нормативно-регулятивна та сервісно-посередницька, а мета — встановлення ефективної комунікаційної взаємодії між усіма зовнішніми та внутрішніми суб'єктами бібліотечного виробництва. Доведено, що утворення бібліотекою доданої вартості в процесі реалізації базових виробничих технологій, пов'язаних з відбором, придбанням, організацією документно-інформаційних ресурсів, їх аналітико-синтетичною переробкою, продукуванням інформаційних

продуктів та послуг на пряму залежить від якості та оперативності інформаційно-комунікаційного обміну між бібліотекою та зовнішнім середовищем, об'єктивною оцінкою та своєчасним корегуванням рівня відповідності економічного потенціалу бібліотек вимогам реальних та потенційних користувачів.

Охарактеризовано стан нормативно-правової бази підтримки системи збалансованого економічного забезпечення бібліотек КНР, визначено її переваги та резерви удосконалення. Уведено до наукового обігу зміст першого в історії китайської бібліотечної справи спеціалізованого закону КНР «Про публічні бібліотеки» (2018), який є дієвим інструментом протекціоніської державної політики щодо модернізації бібліотечної галузі в умовах цифровізації суспільства.

Здійснено порівняльний аналіз діючих китайських та міжнародних стандартів щодо визначення критеріїв та показників оцінки ефективності бібліотечної діяльності в умовах цифровізації бібліотечної галузі, обґрунтовано необхідність унормування в діючих стандартах Китаю комплексу взаємопов'язаних показників, що характеризують не лише якість ресурсного забезпечення бібліотечного виробництва, але й інтенсивність використання бібліотечних продуктів та послуг, їх затребуваність, зокрема й в онлайн-форматі, а також участь бібліотек у продукуванні інноваційних продуктів та послуг, що належать до класу культурних індустрій.

За результатами контент-аналізу 26 веб-сайтів провінційних бібліотек Китаю, 15 сайтів обласних та міських бібліотек, 8 сайтів провідних університетських бібліотек багатих та бідних регіонів Китаю встановлено, що попри дієву законодавчу базу та протекціоніську політику Уряду КНР, спрямовану на багаторівневе фінансування бібліотечної галузі з центрального та місцевих бюджетів, сучасний стан районного та окружного (базових) рівнів бібліотечного обслуговування у бідних провінціях Китаю (Ганьсу, Гуйчжоу, Ланьчжоу, Сісуань, Шеньсі, Юньнань та ін.) свідчить про

наявність певного дисбалансу у їх фінансовому, матеріально-технічному та кадровому забезпеченні. Це суттєво знижує якість бібліотечно-інформаційного обслуговування населення цих регіонів, обмежує темпи їх економічного та соціокультурного розвитку. Базовим інструментом збалансованого економічного забезпечення діяльності бібліотек має бути посилення їх мережевої корпоративної співпраці, що сприятиме стиранню меж між бідними та заможними регіонами Китаю через надання безперешкодного доступу усім верствам населення до високотехнологічних бібліотечних продуктів та послуг Національної цифрової бібліотеки, доступність яких має бути гарантована наявністю у кожного користувача будь-якої бібліотеки країни єдиної електронної картки читача, зареєстрованої в Національному центрі аутентифікації оригінального прізвища читача, а також мобільного додатку «Моя бібліотека», які дозволяють долати просторові та часові бар'єри в комунікаційній системі «Цифрова бібліотека — користувач».

Уточнено періодизацію основних етапів реалізації проєкту Національної цифрової бібліотеки Китаю, охарактеризовано якісні особливості трьох етапів: експериментального (1996 — 2000 рр.); початкового (2001 — 2010 рр.); активної реалізації проєкту (2011 р. — по теперішній час). На першому етапі було розроблено концептуальні та організаційно-методичні засади реалізації Національної цифрової бібліотеки, визначено ключових учасників реалізації проєкту, апробовано пілотний науково-технічний проєкт «Цифрова бібліотека», створено Об'єднаний центр каталогізації та Центр цифрової документації як інструменти інтеграції зусиль провідних бібліотек країни в процесі агрегації єдиних повнотекстових та бібліографічних баз даних як основи агрегації інформаційних ресурсів Національної цифрової бібліотеки Китаю. На другому етапі було розроблено політики та принципи функціонування Національної цифрової бібліотеки Китаю, підготовлено її комунікаційно-технологічну інфраструктуру: поєднано потужними каналами інтернет-зв'язку більше 30 баз даних,

розподілено обов'язки щодо створення та агрегації цифрових ресурсів ключовими учасниками проєкту; прийняті основоположні нормативно-методичні документи, що сприяли активізації спільного створення, розвитку та використання її корпоративних ресурсів. На третьому етапі реалізації проєкту було продовжено послідовне формування теоретико-методичних, нормативно-правових, техніко-технологічних засад функціонування Національної цифрової бібліотеки Китаю, розбудову її єдиної програмно-апаратної інфраструктури, багатоаспектної сервісної підтримки та інструментарію ефективного управління інтегрованими корпоративними ресурсами.

Обґрунтовано компенсаторну модель розвитку системи збалансованого економічного забезпечення діяльності бібліотек КНР, яка має базуватися на принципах: державного патерналізму та широкої громадської підтримки солідарного фінансування бібліотечної галузі; координації та кооперації економічних ресурсів; розподіленої відповідальності за результати агрегації цифрового контенту на засадах міжрегіонального та міжвідомчого партнерства; запровадження кращих світових практик мережевої міжбібліотечної взаємодії; адаптивності та самоорганізації на основі опанування технологій інтелектуальних бібліотек. Ядром її ресурсної складової є контент Національної цифрової бібліотеки Китаю, інфраструктурна складова спирається на міжрегіональні та міжвідомчі онлайн-платформи доступу до інтегрованих бібліотечних ресурсів, пов'язані між собою та з користувачами багаторівневими каналами мобільного та інтернет-зв'язку. Організаційно-управлінську та методичну підтримку сталого ресурсного постачання та злагодженого співфункціонування означених складових забезпечують різноманітні корпоративні об'єднання: Китайська бібліотечна асоціація, Бібліотечний альянс центрів корпоративної каталогізації Китаю, Національний бібліотечний довідково-консультативний альянс, Бібліотечний альянс цифрового культурного надбання Китаю та ін. Їх діяльність, що координується Національною бібліотекою КНР, сприятиме

раціональному розподілу та використанню усіх видів економічних ресурсів, мінімізуватиме вплив технологічного відставання бідних регіонів Китаю на темпи цифровізації бібліотечної мережі та якість інформаційного обслуговування їх населення. Перспективи розвитку мережевої корпоративної співпраці бібліотек та їх консорціумів у КНР пов'язані з технологіями блокчейн, які дозволять в процесі організації обслуговування користувачів підтримувати як механізми координованої взаємодії в межах альянсів, так і часткової децентралізації зі спільною аутентифікацією учасників корпорації. Означені технології дозволять оптимізувати такі складні процеси як управління корпоративними ресурсами, авторськими правами, захистом інформації в процесі розбудови інтелектуальних бібліотек.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що його висновки і рекомендації створюють теоретико-методичне та організаційне підґрунтя для формування системи збалансованого економічного забезпечення діяльності бібліотек КНР, подолання цифрового розриву між багатими та бідними регіонами Китаю. Їх доцільно використовувати в процесі організації ефективної мережевої корпоративної взаємодії бібліотек інших країн, зокрема й України; удосконаленні нормативно-правової бази бібліотечної діяльності; в бібліотекознавчих дослідженнях з проблематики опанування бібліотеками компенсаторних механізмів реалізації збалансованого економічного забезпечення. Результати проведеної роботи можуть бути корисними для підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних кадрів.

Ключові слова: бібліотека, система економічного забезпечення, мережа бібліотек КНР, матеріально-технічні ресурси бібліотек, трудові ресурси бібліотек, документні ресурси бібліотек, фінансування бібліотек, веб-сайт, організаційно-управлінська інфраструктура бібліотек, цифровізація, Національна бібліотека Китаю, Національна цифрова бібліотека Китаю, бібліотечне виробництво; бібліотечно-інформаційні продукти та послуги, корпоративна співпраця.

ABSTRACT

Yang Cheng. Economic Support System for the Library Activities in China. – Qualifying scientific work as manuscript.

Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy (PhD) in the specialty 029 Information, Library and Information Science. – Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, 2020.

The thesis is concerned with the development of theoretical and methodological and organizational principles of forming a system of balanced economic support of libraries in China. The paper proves the necessity of balanced economic support of the libraries of China by enhancing their corporate network cooperation as the basis of rational distribution and use of the resource and infrastructure subsystems of libraries.

The author argues that the system of economic support of libraries is a set of their economic resources and organizational and managerial infrastructure, interconnected by the implementation processes of the library production functions. The resource component is formed by the following types of economic resources: logistical support, performing an instrumental and operational function in the system; staffing, performing organizational and managerial function; financial, which is characterized by support (“maintenance”) function; document and information, performing a basic function, providing the meaning and content of all areas of library production. Internal system relationships between all components of the system are provided by the infrastructure component, the key functions of which are regulatory and service-intermediary, and the purpose is to establish the effective communication between all external and internal performers of library production. The author demonstrates that forming added value by the library in the implementation of basic production technologies related to the selection, acquisition, organization of documentary information resources, their analytical and synthetic processing, production of information products and services directly

depends on the quality and efficiency of information and communication exchange between the library and external environment, objective assessment and timely adjustment of the level of compliance of the economic potential of libraries with the requirements of real and potential users.

The author describes the state of the regulatory framework for supporting the system of balanced economic support of libraries in China, defines its advantages and improvement reserves. The content of the first specialized law of the People's Republic of China "On Public Libraries" (2018) in the history of Chinese librarianship was introduced into scientific use, which is an effective tool of protectionist state policy to modernize the library industry in the context of digitalization of the society.

The comparative analysis of the current Chinese and international standards on defining the criteria and indicators of an estimation of efficiency of library activities in terms of digitalization of library branch is conducted. The author gives a rationale for the standardization of a set of interrelated indicators in the current standards of China that characterize not only the quality of resource provision of library production, but also the intensity of use of library products and services, their demand, including online, and the participation of libraries in producing innovative products and services, belonging to the class of cultural industries.

According to the results of content analysis, 26 websites of provincial libraries of China, 15 websites of regional and city libraries, 8 websites of leading university libraries of rich and poor regions of China it has been determined that despite the current legal framework and protectionist policies of the Government of the People's Republic of China aimed at multilevel financing of the library sector from central and local budgets, the current state of district and basic levels of library services in poor provinces of China (Gansu, Guizhou, Lanzhou, Sichuan, Shanxi, Yunnan etc.) indicates the presence of a certain imbalance in their financial, logistical and staffing support. This significantly reduces the quality of library and information services for the population of these regions, limiting the pace of their economic and social and cultural development. The basic tool for the

balanced economic support of libraries should be strengthening their corporate network cooperation, that will facilitate erasing the boundaries between rich and poor regions of China by providing free access to all strata of the people to high-tech products and services of the library of the National Digital Library, the availability of which must be guaranteed by the fact that each user of any library in the country has a single electronic reader's card registered in the National Centre for Authentication of the reader's original name, as well as the mobile application "My Library", which enable to overcome the spatial and temporal barriers in the communication system "Digital Library – User".

The periodization of the main stages of the project of the National Digital Library of China is specified, qualitative features of three stages are characterized: experimental (1996 – 2000); primary (2001 – 2010); active implementation of the project (2011 – the present moment). At the first stage the conceptual and organizational and methodological bases of realization of the National Digital Library were developed, the key participants in the project implementation were specified, the pilot scientific and technical project "Digital Library" was tested, the Joint Cataloguing Centre and the Digital Documentation Centre were established as tools to integrate the efforts of the leading libraries of the country in aggregating the unified full-text and bibliographic databases as the basis for aggregating the information resources of the National Digital Library of China. At the second stage the policies and principles of operation of the National Digital Library of China were developed, its communication and technological infrastructure has been prepared: more than 30 databases are connected by powerful Internet communication channels, responsibilities for creating and aggregating digital resources are shared by key project participants; basic guidelines and regulations were adopted which contributed to the intensification of joint creation, development and use of its corporate resources. At the third stage of the project, the consistent formation of theoretical and methodological, regulatory, technical and technological foundations of the National Digital Library of China, the development of its unified software and hardware infrastructure, multifaceted

service support and tools for effective management of integrated corporate resources were prolonged.

The author substantiates the compensatory model of the system development of the balanced economic support of library activities of the People's Republic of China which should be based on the principles: state paternalism and broad public support for joint funding of the library industry; coordination and cooperation of economic resources; shared responsibility for the results of aggregation of digital content on the basis of interregional and interdepartmental partnership; implementation of the best world practices of network interlibrary interaction; adaptability and self-organization based on mastering the technologies of knowledge-based libraries. The core of its resource component is the content of the National Digital Library of China; the infrastructure component is based on the interregional and interdepartmental online access platforms to the integrated library resources, interconnected with each other and with users through the multilevel mobile and Internet communication channels. Organizational and managerial and methodological support of sustainable resource supply and coordinated cooperation of these components is provided by various corporate associations: Chinese Library Association, Library Alliance of Corporate Cataloguing Centres of China, National Library Reference and Advisory Alliance, Library Alliance of Digital Cultural Heritage of China, etc. Their activities, coordinated by the National Library of China, will promote the rational allocation and use of all types of economic resources; will minimize the impact of the technological backwardness of the poor regions of China on the pace of digitalization of the library network and the quality of information services for their population. Prospects for the development of corporate network cooperation of libraries and their consortia in China are related to blockchain technologies, which will allow in organizing the customer service to support both mechanisms of coordinated interaction within alliances and partial decentralization with joint authentication of corporate members. These technologies will optimize such complex processes as

corporate resource management, copyright, information protection in developing knowledge-based libraries.

The practical significance of the obtained research results is that its findings and recommendations create theoretical and methodological and organizational bases for the formation of a balanced economic support system for libraries in China, bridging the digital divide between rich and poor regions of China. It is expedient to use them in organizing the effective network corporate interaction of libraries of other countries, including Ukraine; improving the regulatory framework of library activities; in library research on the issue of mastering the compensatory mechanisms by libraries for the implementation of the balanced economic support. The results of this research can be useful for training and professional development of library staff.

Keywords: library, economic support system, library network of PRC, material and technical resources of libraries, labour resources of libraries, documentary resources of libraries, financing of libraries, website, organizational and managerial infrastructure of libraries, digitization, National Library of China, National Digital Library of China, library production; library and information products and services, corporate cooperation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Ян Чен Критерії економічної ефективності функціонування мережі бібліотек КНР // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2017. Вип. 51. С. 79-92.
2. Ян Чен Бібліотеки Китаю як інфраструктурний складник цифрової економіки // Вісн. Кн. палати. 2018. № 11. С. 44-46.
3. Ян Чен Роль публічних бібліотек Китаю в розвитку економіки знань // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2019. Вип. 56. С. 79-92.

4. Ян Чен Национальная библиотека Китая как научный и методический центр для публичных библиотек // Науч. и техн. б-ки. 2019. №10. С. 77-86. <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2019-10-77-86> (Индексується у Web of Science)

5. Ян Чен Правовая база развития ресурсного потенциала публичных библиотек Китая // Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences, VIII(37), I.: 223, 2020 Feb. P. 32-34.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Ян Чен Економічна складова підготовки сучасного бібліотечного фахівця // Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири : 7 міжнар. наук.-практ. конф., 1-4 берез. 2017 р., смт. Славське Львів. обл. : зб. матеріалів / Укр. бібл. асоц., Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2017. С. 49-51.

7. Ян Чен Економічний потенціал мережі бібліотек КНР // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20-21 квітня 2017 р. / ХДАК. Харків, 2017. С. 251-253.

8. Ян Чен Бібліотека як економічна складова регіонального кластеру творчих індустрій / Ян Чен // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конференції (23-24 листопада 2017 р.) / ХДАК. Харків, 2017. С. 192-193.

9. Ян Чен Індикатори оцінки ефективності функціонування бібліотек в електронному комунікаційному просторі // Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті : матеріали III Всеукр. студ. наук.-практ. конф., 29 верес. 2017 р., м. Київ / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Електр. вид. Київ, 2018. С. 89-91.

10. Ян Чен Диверсифікація інтелектуально-дозвіллевих сервісів бібліотек Китаю // Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26-27 квітня 2018 р. / ХДАК. Харків, 2018. С. 254-256.

11. Ян Чен О критериях оценки экономической эффективности ресурсного и сервисного потенциала библиотек // Модель бібліотеки XXI століття [Електронний ресурс] : міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15 червн. 2018 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, наук. б-ка. – Електрон. текст. дані. Харків, 2018. URL: <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/index>.

12. Ян Чен Ресурсний потенціал бібліотек у розбудові цифрової економіки // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії

розвитку : матеріали міжнар. наук. конференції (22-23 листопада 2018 р.) / ХДАК. Харків, 2018. С. 151-152.

13. Ян Чен Актуальна проблематика бібліотекознавчих досліджень у КНР // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 18-19 квітня 2019 р. / ХДАК. Харків, 2019. С. 307.

14. Ян Чен Функціональний метаморфізм публічних бібліотек Китаю // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матеріали міжнар. наук. конференції (21-22 листопада 2019 р.) / ХДАК. Харків, 2019. С. 133-135.

15. Ян Чен Кадровий ресурс публічних бібліотек КНР // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 23-24 квітня 2020 р. / ХДАК. Харків, 2020. С. 190-192.